

Dominik Woźniak
AGH w Krakowie. Biblioteka Główna
dominik.wozniak@bg.agh.edu.pl

Sprawozdanie z wyjazdu szkoleniowego w ramach programu LLP ERASMUS

Słowa kluczowe: Lifelong Learning Programme Erasmus, Universität für Bodenkultur Wien Bibliothek

W dniach 2–6 grudnia 2013 r. uczestniczyłem w szkoleniu w ramach The Lifelong Learning Programme ERASMUS. Szkolenie odbyło się w Bibliotece Głównej Universität für Bodenkultur Wien (Uniwersytet Rolniczy). Uczelnia została założona w 1872 r. jako centrum naukowo-badawcze zajmujące się odnawialnymi źródłami energii. Obecnie studiuje w niej około 10,5 tys. osób.

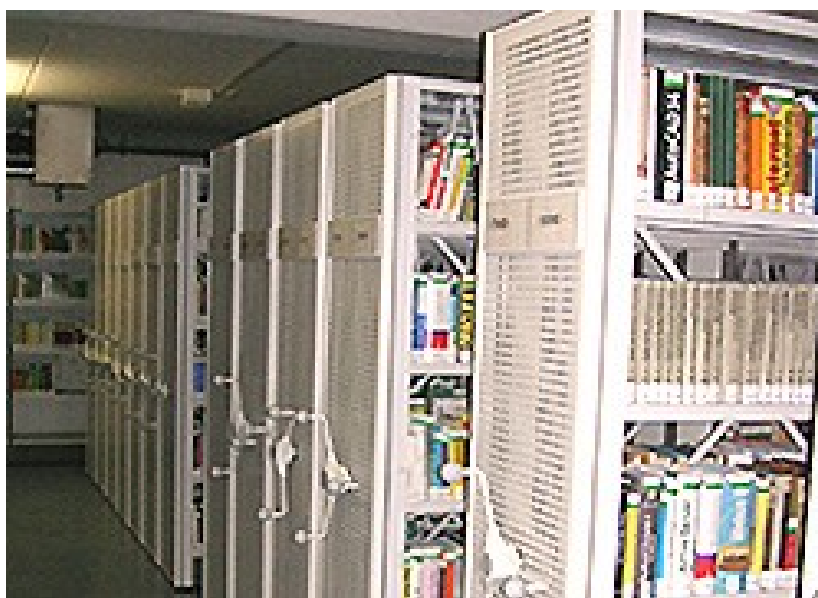
Il. 1. Wilhelm Exner Haus — siedziba Biblioteki Uniwersyteckiej

*Źródło: Biblioteka Główna Universität für Bodenkultur Wien [on-line]. [Data dostępu 22.02.2014].
Dostępny w: <https://bib.boku.ac.at>.*

Biblioteka została powołana w roku powstania uczelni. Nie posiada osobnej siedziby, mieści się w jednym z gmachów uniwersytetu (Wilhelm Exner Haus). Ostatni remont odbył się w tym budynku w połowie lat 90. Obecnie uczelnia nie dysponuje środkami finansowymi na renowację obiektu. Powodem braku działań w tej materii jest również fakt, że budynek, w którym mieści się biblioteka, nie jest jej własnością — jest wynajmowany od innego podmiotu. Rodzi to problemy natury prawno-organizacyjnej w postaci uzyskania odpowiednich zezwoleń oraz inwestowania środków finansowych w cudzą nieruchomość. Biblioteka Główna jest członkiem Austrian Union Library Catalogue, zrzeszającej ponad 80 bibliotek naukowych Austrii.

W skład całego kompleksu bibliotecznego wchodzi Biblioteka Główna oraz pięć bibliotek specjalnych zlokalizowanych na terenie miasta w budynkach uczelni. Całość jest zarządzana centralnie przez Bibliotekę Główną. Do niej należy cały księgozbiór oraz podejmowanie wszelkich decyzji począwszy od gromadzenia i opracowania zbiorów, a skończywszy na personelu, który jest okresowo oddelegowywany do pracy w bibliotekach specjalnych.

Księgozbiór liczy około 580 tys. książek (w tym około 10 tys. skryptów i podręczników zlokalizowanych w magazynie wieloegzemplarzowym), 1,3 tys. tytułów czasopism, 6 tys. map i atlasów. Użytkownicy mają również bezpłatny dostęp do wielu baz danych za pośrednictwem Database Information System oraz do ponad 4,5 tys. tytułów e-książek i ponad 4,4 tys. tytułów e-czasopism. Dostęp do zbiorów elektronicznych możliwy jest także spoza sieci uczelnianej. Czyelnicy mogą również korzystać z wybranych norm i opisów patentowych, które ze względu na wysoką cenę biblioteka gromadzi w wyborze. Placówka otwarta jest przez cały rok kalendarzowy od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.30 do 20.00.

Il. 2. Magazyn

Źródło: Biblioteka Główna Universität für Bodenkultur Wien [on-line]. [Data dostępu 22.02.2014].
Dostępny w: <https://bib.boku.ac.at>.

W ofercie biblioteki znajdują się kursy z zakresu posługiwania się narzędziami do wyszukiwania informacji dostępne w języku niemieckim, angielskim i migowym. Dla osób szukających miejsca do samodzielnej pracy przygotowanych jest ponad 200 stanowisk z bezprzewodowym Internetem oraz zamykane szafki, gdzie bezpiecznie można zostawić swoje rzeczy. Dla zespołów projektowych przeznaczone są pomieszczenia do pracy grupowej odizolowane od strefy „cichej” (czytelnia). Dodatkowym miejscem, gdzie można pracować w ciszy jest strefa z zakazem używania laptopów (eliminuje to problem osób nieużywających słuchawek). Czyelnicy mają też do dyspozycji kserografy oraz skanery.

Tematyka kolekcji koncentruje się na rolnictwie, naukach o życiu, ekologii leśnej, hydrologii, ochronie środowiska, technologii żywności, biotechnologii, badaniach materiałowych oraz ekonomii i naukach społecznych. Można ją przeglądać za pomocą katalogu on-line opracowanego w systemie Aleph 500 (komputery z dostępem do katalogu są zlokalizowane na terenie całej biblioteki) oraz multiwyszukiwarki BOKULit Search. Cechą charaktery-

styczną tej wyszukiwarki jest to, że można jej zadawać pytania w języku naturalnym. W odpowiedzi na zapytanie uzyskuje się relewantną odpowiedź. Dostępnych jest kilka wersji językowych, w tym polska. W ciągu najbliższych kilku lat planowana jest zmiana oprogramowania bibliotecznego na nowsze i bardziej elastyczne oraz przejście z formatu katalogowania danych MAB (Maschinelles Austauschformat für Bibliotheken) do MARC 21. Istniejący jeszcze katalog kartkowy jest sukcesywnie wycofywany, po opracowaniu opisanych w nim zbiorów.

Biblioteka otwarta jest dla wszystkich użytkowników — studentów, absolwentów, pracowników uczelni macierzystej i innych uczelni, osób spoza kręgu nauki itd. (osoby niepełnoletnie mogą korzystać tylko z upoważnienia rodziców). Korzystanie z biblioteki jest bezpłatne, z wyjątkiem sytuacji opisanych w regulaminie. Instytucja przystosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo i sensorycznie (podjazdy dla wózków inwalidzkich, powiększalniki druku itd.). Biblioteka Główna zatrudnia około 30 osób, w tym część w niepełnym wymiarze czasu pracy. Boryka się z brakami kadrowymi, dlatego jeśli nikt nie jest w stanie zastąpić nieobecnego pracownika biblioteki specjalnej (w każdej z nich pracuje tylko jedna osoba), biblioteka taka jest w danym dniu lub okresie zamknięta. Nie wszyscy pracownicy są bibliotekarzami po ukończonych studiach kierunkowych — część ukończyła inne studia wyższe, po czym przeszła minimum jednoroczne szkolenie i zdała egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe.

W strefie usługowej biblioteki znajdują się: wypożyczalnia, wypożyczalnia międzybiblioteczna, czytelnia książek, czytelnia czasopism, stanowisko informacyjne, sekcja opracowania zbiorów, magazyn wieloegzemplarzowy oraz zamknięty magazyn książek i czasopism, a także pomieszczenia do pracy grupowej i pokój z urządzeniami kopiującymi. Nie istnieje ścisły podział obowiązków między pracownikami, więc granica dzieląca bibliotekę na poszczególne oddziały zaciera się. Pod względem liczby zbiorów i pracowników jest to mała biblioteka, dlatego każdy musi być zaznajomiony ze wszystkimi aspektami pracy — od wypożyczania po skontrum. Tylko kilka osób zajmuje się wykonywaniem określonych, wyspecjalizowanych czynności: zarządzaniem systemem bibliotecznym, e-czasopismami oraz organizacją e-learningu i dbałością o rozwój technologiczny biblioteki.

Czytelnia znajduje się na dwóch piętrach, które można swobodnie przemierzać dzięki szerokim schodom lub podjazdowi dla wózków inwalidzkich. Książki w liczbie około 60 tys. egzemplarzy ułożone są na półkach alfabetycznie w obrębie tematycznych działów i zabezpieczone paskami magnetycznymi.

Il. 3. Czytelnia

Źródło: Biblioteka Główna Universität für Bodenkultur Wien [on-line]. [Data dostępu 22.02.2014].
Dostępny w: <https://bib.boku.ac.at>.

Przy wejściu i wyjściu z czytelni oraz magazynu wieloegzemplarzowego zlokalizowane są bramki antykradzieżowe. Z wyjątkiem słowników, encyklopedii i map, zbiory z czytelni można wypożyczać do domu. Nie ma zasady, że zawsze jeden egzemplarz musi być na miejscu (w takim wypadku składa się rezerwację i oczekuje na zwrot). Statystyki wypożyczeń w czytelni i wypożyczalni są generowane z systemu za pomocą odpowiednich narzędzi programu Aleph. Nie rejestruje się książek udostępnianych na miejscu, ponieważ w opinii bibliotekarzy Biblioteki Uniwersytetu Bodenkultur są to statystyki niemiarodajne (część czytelników odkłada książki z powrotem na półki zamiast w wyznaczone miejsca). W czytelni nie ma dyżurnego bibliotekarza. Raz na dwie godziny pracownicy biblioteki kontrolują porządek na sali i odkładają pozostawione przez czytelników książki na właściwe miejsce. Czytelnicy nie muszą okazywać żadnego dokumentu i wpisywać się do książki odwiedzin — liczbę osób odwiedzających bibliotekę zlicza urządzenie zamontowane przy głównym wejściu. Wyjątek stanowi korzystanie z archiwalnych numerów czasopism — wydawane są na miejscu za okazaniem legitymacji studenckiej.

Użytkownicy są zobligowani do pozostawienia plecaków i wierzchnich okryć w zamykanych na kod szafkach, dostają również koszyki na swoje rzeczy. W razie gdy użytkownik zapomni kodu do szafki, personel służy pomocą. Dla osób piszących prace dyplomowe istnieje możliwość wynajęcia na jeden semestr stanowiska do pracy z zamykaną szafką na materiały. Aby uzyskać taką możliwość, należy skontaktować się z wyznaczonym pracownikiem biblioteki. W czytelni czasopism zlokalizowane są tylko numery bieżące czasopism oraz z okresu dziesięciu lat wstecz. Reszta znajduje się w zamkniętym magazynie i zamówień dokonuje się na podstawie rewersu. Podobnie jak w czytelni książek, nie ma bibliotekarza dyżurującego.

Książki z magazynu wieloegzemplarzowego, magazynu podstawowego i czytelni użytkownicy biorą z półki i zanoszą do wypożyczalni, gdzie zostają im one wypożyczone na konto ważne zawsze przez dwa lata (po tym czasie należy je prolongować). Obowiązuje jedno konto elektroniczne (brak rewersów i kont tradycyjnych) dla książek z wszystkich bi-

bliotek uczelni. Oznacza to, że czytelnik logując się na jedno konto, ma kontrolę nad wszystkimi wypożyczonymi zbiorami ze wszystkich bibliotek sieci. Zbiory z zamkniętego magazynu zamawiać można na podstawie rewersu lub pocztą elektroniczną. Realizacja odbywa się o każdej pełnej godzinie. Zamówione materiały można odbierać osobiście lub przez osoby trzecie dysponujące jednorazowym upoważnieniem.

II. 4. Wypożyczalnia

Źródło: Biblioteka Główna Universität für Bodenkultur Wien [on-line].
[Data dostępu 22.02.2014]. Dostępny w: <https://bib.boku.ac.at>.

Korzystanie z wypożyczalni międzybibliotecznej jest płatne (cenę usługi określa odległość biblioteki, ze zbiorów której książka pochodzi oraz fakt, czy jest to biblioteka austriacka czy zagraniczna). Usługa ta jest bezpłatna wówczas, gdy biblioteka ma podpisaną umowę z daną uczelnią. Zwrot wypożyczonych dzieł odbywa się w wypożyczalni osobiście, przez osoby trzecie, za pośrednictwem poczty lub poprzez „wrzutnię” znajdującą się przed biblioteką. W Bibliotece Głównej można również oddawać książki z bibliotek specjalnych. Codziennie wyznaczony bibliotekarz znosi je do odpowiednich jednostek.

Opłaty za przetrzymanie książek (0,20 euro za każdy egzemplarz za każdy dzień) są egzekwowane bez możliwości ich anulowania lub zredukowania ze względu na szerokie możliwości dokonywania zwrotu. Należności przyjmuje bibliotekarz przy zwrocie wypożyczonych materiałów. Jeśli naliczenie opłaty jest spowodowane błędem pracownika biblioteki opłata zostaje anulowana. Nieprawidłowo podany adres e-mail nie stanowi powodu do negocjowania wysokości opłat. Przypomnienia e-mailowe o zbliżającej się dacie zwrotu są wysyłane na dwa dni przed planowanym terminem. Wiadomość e-mailowa o przetrzymanych książkach jest wysyłana dwa dni po dacie zwrotu. Jej koszt to 2 euro. Jest to czynnik mający dyscyplinować czytelników do terminowego prolongowania lub oddawania książek.

Zrezygnowano z pobierania opłat za przetrzymanie książek od pracowników uczelni. Spowodowało to częste niedotrzymywanie terminów zwrotów książek lub czasem nawet niemożność odzyskania wypożyczonych materiałów. Książki zniszczone lub zagubione przez czytelnika zastępuje się nowymi egzemplarzami. Koszty ponosi użytkownik, który zgłasza zagubienie lub zniszczenie egzemplarza.

Obecnie biblioteka, ze względu na ograniczoną powierzchnię magazynową, posiada więcej tytułów e-czasopism niż drukowanych. Budżet na zakup licencji na kolejne tytuły jest mocno ograniczony i od kilku lat jest to niezmienna kwota. Jeśli koszt prenumeraty danego tytułu wzrośnie o określoną wartość w ciągu roku — jest przerywana. Przy wyborze wydawcy bierze się pod uwagę, czy w ramach licencji udostępniane są numery archiwalne, a jeśli tak, to od którego momentu. Ważne jest również, czy w wypadku zakończenia prenumeraty traci się powyższe udogodnienia. Wybierane są tylko oferty z jak najszerszym dostępem do numerów starszych oraz takie, gdzie w wypadku zakończenia prenumeraty nie traci się dostępu do tego, za co już się zapłaciło. Na tej samej zasadzie odbywa się zakup e-książek. Biblioteka stara się nie dublować tytułów drukowanych i elektronicznych, unikając w ten sposób niepotrzebnych kosztów oraz utraty miejsca w magazynach. Współpracuje również z wydawcami w zakresie importu danych bibliograficznych z linkami do e-książek w katalogu komputerowym. Korzystanie z e-źródeł odbywa się w wielu przypadkach z dowolnego miejsca z dostępem do Internetu, jednak czasem, gdy jest to określone umową licencyjną — tylko z sieci uczelnianej. Osoby pełniące dyżur na stanowisku informacyjnym są zobowiązane nie tylko do udzielania informacji katalogowych, ale również do pomagania w odnajdywaniu informacji bibliograficznej.

Z powodu braku miejsca w magazynach bibliotek specjalnych ich zbiory są często przenoszone do Biblioteki Głównej. Powoduje to narastanie problemów lokalowych placówki centralnej. Średni czas oczekiwania na opracowanie i włączenie nowo zakupionej książki do zbiorów wynosi tydzień — w wypadku książek kupionych na prośbę czytelników — szybciej. W miarę możliwości finansowych kupuje się wszystkie tytuły, które czytelnicy proponują i które są zgodne z profilem gromadzonych zbiorów. Pracownicy obsługujący czytelników zmieniają się na stanowiskach co dwie godziny. W czasie gdy w wypożyczalni nie ma użytkowników, wykonują inne, nieabsorbujące zbyt wiele uwagi czynności służbowe.

Czytelników zapisuje się do biblioteki na podstawie ważnej legitymacji studenckiej (w wypadku pozostałych użytkowników inny dokument tożsamości) i wypełnionego formularza, gdzie obok adresu zamieszkania podaje się adres stałego zameldowania, a w wypadku obcokrajowców adres zameldowania lub zamieszkania w kraju ojczystym. Hasłem do logowania na konto czytelnicze jest data urodzenia w formacie RRRRMMDD (rok, miesiąc, dzień). Studenci, również obcokrajowcy, nie uzyskują dyplomu (lub dokumentów zaliczających pobyt w ramach programu wymiany zagranicznej studentów), jeśli nie uzyskają wpisu na karcie odejścia o niezaleganiu z należnościami wobec biblioteki. Wielu pracowników biblioteki biegle posługuje się językiem angielskim.

Opisany powyżej wyjazd szkoleniowy dał mi możliwość wglądu w specyfikę pracy biblioteki akademickiej innej niż polska. Spotkałem się z dużą życzliwością i zaangażowaniem ze strony pracowników biblioteki w uczynienie mojego wyjazdu przyjemnym i pożytecznym. Uważam tego typu wyjazdy za ważny krok w kierunku rozwoju i poszerzania horyzontów myślowych bibliotekarzy akademickich.